

ATATÜRK VE GÜREŞ

ÖZBAY GÜVEN*

Güreş, insanı meydana getiren üç unsuru (beden, ruh ve karakter) birlikte geliştirebilen araçtır. Bu nedenle bu gerçeği millet olarak benimseyen Türk sultanları ve kumandanları güreş sporunu teşvik etmişlerdir. Türk kumandanlarından Atatürk'de bu gerçeği anlamış olanlardan birisidir. Bir asker olarak ömrünün büyük bir kısmının tropik bölge dahil, çeşitli iklim şartları altında beden faaliyetlerine vermiştir. Aktif beden faaliyetlerinden ayrıldığı dönemde de güreş sporunu teşvik ederek, öğüt vererek ve mükâfatlandırarak geçirmiştir. Atatürk'ün güreşle ilgili görüşlerini, hatıralarını ve cihan şampiyonlarımızı teşvik eden vecizelerinin bir araya getirilmesi, geleceğin güreşçilerini teşvik etme ve devlet kademesindeki yetkili büyüklerimizin güreş sporuna yakinen alâka duymaları açısından bizi bu konuda bir araştırmaya sevk etmiştir. Güreşi ata sporu saymamızın bir nedeni de, atalarımızın bu sporu sevmeleri ve yapmaları değil midir? Türk milletinin en büyük hasletlerinden birisi, ananelerine bağlı oluşu ve millî hislerinin kuvvetli oluşudur. Atatürk'ün güreşçilerimize gösterdiği içten yakınlık, maddî ve manevî destekle, 1931 yılından başlamak üzere dünyada yenilmez bir Türk güreş takımının nüvesi kurulmuş ve temeli atılmıştır. Ancak, 1961 yılında sembol sporcumuz Yaşar Doğu'nun vefatından sonra, pehlivan tekkelerindeki felsefe yaşatılmadığından ve Türk güreşi karizmatik şahsiyetli bir lidere devamlı sahip olamadığından, güreşimiz sosyal değişmelerle beraber gittikçe artan başarısızlıklarla günümüze kadar gelmiştir.

I. TÜRKLERDE GÜREŞÇİLİK

Türkler Orta Asya'dan göç etmeye başladıklarından itibaren gittikleri her yerde, Türk kültüründen kaynaklanan sporları yaşatmıştır. Bilhassa ata binmek, ok atmak, cirit atmak, gülle atmak, çevgan, kılıç, doğancılık (yırtıcı kuşlarla avlanma) ve güreş gibi sporlarla mücadele azmini keskinleştirmişlerdir.¹

* Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğretim görevlisi, Güreş Millî Takımları eski antrenörü ve kondisyoneri.

¹ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1983, s.275.

Güreş Türkler'de en eski spor türlerinden biri olup, millî ve ata sporlarımızdandır. Güreş tarihimizin her devrinde büyük şehirlerden, en küçük köye kadar her yerde yapılmıştır. Yiğitlik oyunu olarak nitelenen güreş, düğünlerin ve bayramların devamlı törenlerinden biri olmuştur.² Her Türk genci de mutlaka güreşmiş veya güreşe ilgi göstermiştir.

Türklerin İslâmiyeti kabulünden sonra güreşlerde okunan salavatlama da "Pirimiz Hazreti Hamza" denilmeye başlanmıştır. Peygamberimiz güreşi tavsiye ve teşvik etmiş, o devirde kuvvetiyle şöhret bulan pehlivan Rûkâna ile güreşmiştir.

Bilhassa Selçuklu ve onların bir devamı olan Osmanlı Türklerinde, pehlivanlığın daima, ihtiramlı bir mevkisi olmuş, birçok Bey ve Paşalar mahlas olarak Pehlivan lakabını almışlardır. Güreş sadece halk ve zenginler arasında değil, birçok padişah ve şehzadeler tarafından da pek makbul sayılan bir spordur.

Şehzade Cem'in zamanının büyük bir kısmını güreşe ayırdığı bilinmektedir.³ Osmanlı Devletini ikinci defa kuran Çelebi Mehmed'in spora özellikle güreşe gösterdiği ilgiden dolayı halk arasında güreşçi ünvanı ile anıldığını Hammer belirtmektedir.⁴ Sultan II. Osman ve kardeşi Sultan IV. Murat da spora, bilhassa güreşe çok meraklı idi. II. Beyazıt, II. Mehmet, III. Selim, II. Mahmut ve Abdülaziz⁵ gibi güçlü, kuvvetli birçok sultanın, beylerin, ağaların pehlivan olduklarını da belirtmeliyiz. Osmanlı devletinde sultanlar ünlü bir pehlivan olarak isim yaptıkları gibi, pehlivanları da himaye etmişlerdir. Bu sultanların güreş sporuna özel ilgi göstermeleri nedeniyle güreş iyice yayıldı. Osmanlı'da her yeniçeri odasında birer ikişer, pehlivanın bulunması kanundur.⁶ Hattâ Abdülaziz yayınladığı fermanla bütün pehlivanları İstanbul'a dâvet etmiş ve üstün vasıflı pehlivanları, paşaların ve beylerin himaye etmesine teşvik etmiştir. Yine Selçuklular, Karamanoğulları ve Osmanlılar devrinde, bugünkü kulüplere eş değer bir nitelik taşıyan pehlivan tekkeleri (güreş okulları) tesis edilmiştir. Güreşin ihtisas olarak öğretildiği pehlivan tekkeleri şimdiki güreş kulüple-

² Harold Lamb, *Cengiz Han*, 1931, s.12.

³ Hammer, *Devlet-i Osmanî Tarihi*, cilt 3, Çeviren: M. Ata, İstanbul 1329, s.128.

⁴ Hammer, *Devlet-i Osmanî Tarihi*, cilt 2, Çeviren: M. Ata, İstanbul 1329, s.116.

⁵ Faruk Sümer, "Osmanlı Türklerinde Spor", *Resimli Tarih Mecmuası*, no.4, 1953, s. 2106.

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devlet Teşkilâtında Kapıkulu Ocakları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1943, cilt 1, s.332.

rinin görevini ifa ediyorlardı.⁷ Bu tekkelerde yetişen pehlivanlar savaş meydanlarındaki batı şövalyelerine “Türk Gibi Kuvvetli” sözünü söyletmişlerdir.⁸

II. ATATÜRK'ÜN YETİŞTİĞİ ORTAMDA GÜREŞİMİZ

Atatürk'ün yetiştiği ortam Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş dönemlerine rastlamaktadır. Bu dönemde kültür çevresi ve sosyal ortam, sürekli mücadele içerisinde yaşamış, mücadelelerle yoğrulmuş, ruhları ve gönülleri zaferlerle bir uca, yenilgilerle diğer uca taşınmış, ezilmişliği kabul etmeyen büyüklüğünü yitirmek istemeyen Türk insanının ortamıdır. Bu dönemlerde dünyada profesyonel güreş hakimdi.⁹ Sultan Abdülaziz gibi, güreş meraklısı bir padişah devrinde, ün almış pehlivanların keselerine avuç avuç ihsan-ı şahane dolardı. Ancak Sultan Abdülaziz'in öldürülmesinden sonra,¹⁰ Abdülhamit döneminde pehlivanlara karşı ilgi öyle olmadı. Pehlivanlar iltifat-ı şahaneye uğramak şöyle dursun, saraydan kapı dışarı çıkmaya zorlanmışlardır. Bu çıkışla da dünya, Koca Yusuf gibi güreş kralını tanıdı. Bu sebeple Türk gücünü dünyaya tanıtmaya vesile olduğu için Sultan Abdülhamid'e övgü yapmak lâzım gelir.¹¹ Türk güreşçileri bu yıllarda Koca Yusuf, Kavasogulları, 26 yıl boyunca Kırkpınar başpehlivanlığını elinde tutan Kel Aliço, Makarnacı, Cihan şampiyonluk ünvanını kazanan ilk Türk güreşçisi Kara Ahmet, Kurtdereli Mehmet, Adalı Halil, Çolak Mümin Molla, Sicimoğlu Halil, Yörük Ali, Hergeleci, Katrancı Halil, Filiz Nurullah, Şamdancı Kavasoglu İbrahim, Kara İbo ve bunun gibi daha nice Türk pehlivanları¹² daha önce yabancılara ezberletilen “Türk

⁷ Özbay Güven, “Türklerde Pehlivanlık”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 56, Ekim 1988, s.52.

⁸ Juan Goytisolo, “Fuerte Como Un Turco”, *El País Somanal*, no.439, 1985. s.23-25.

⁹ Suat İlhan, “Atatürk'ün Yetiştigi Ortam”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, cilt 2, sayı 5, Mart 1986, s.280.

¹⁰ Sultan Abdülaziz'in vefatı ile ilgili değişik görüşler yaygındır. Bunlardan bir tanesi; Sultan Abdülaziz'in bileklerini keserek intihar ettiği görüşüdür. Diğer bir görüş; Sultan Abdülaziz'i sarayda beslediği pehlivanlar tarafından öldürülmesidir. Pehlivanlık töresine göre, adam öldürmek değil, güreşirken rakibe vurucu kınacı hareketler bile yapılmaz. Annelere göre yapılan güreşte, böyle kurallar yoktur. O zamanlar pehlivanlık töresine göre, hiç bir pehlivan ekmek yediği kapıya ihanet etmemiştir. Sultan Abdülaziz öldürülmüştür ama pehlivanlar tarafından değil.

¹¹ Turgut Etingü, “Türk Güreşi Ne İdi Ne Oldu”, *Hayat Mecmuası*, no: 26, Haziran 1965, s.22.

¹² Atıf Kahraman, *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi*, cilt 1, Kültür Bakanlığı Yayınları, no.1028, Kültür Eserleri Dizisi no.133, Ankara 1989, s.102-174.

Gibi Kuvvetli = Fort comme un Turc” sözünü tekrar söylemişlerdir. İşte Atatürk’ün çocukluğu ve gençliği cihan pehlivanlarımızın dünyaya nam saldığı bu dönemlere rastlar.

Atatürk, asırlanmış gelenekleri, zaferleri, “Türk Gibi Kuvvetli” sözüyle ün salan pehlivanların başarıları, akıncıları, gazileri, şehitleri, gezginleri ve düşünürleri ile kök salınmış bu topraklardan milletin sökölerek koparılmasını önlemeye çalışan, bütün bu büyük ve ağır yıkıntıya omuz veren şanssız, fakat ulu bir kuşağın çocuğudur.¹³ Atatürk, Türk töresinin ve İslâm geleneklerinin egemen olduğu bir aile ortamında yetişmiştir. O zaman her Türk ailesinde olduğu gibi Atatürk’ün ailesi, Türk tarihi ile geleneksel olarak yapılan Kırkpınar güreşlerindeki (şimdi esas Kırkpınar Bulgaristan hudutları içindedir) başpehlivanlarla özdeşleşmiştir. Atatürk’ün Türk’ün gücünü dünyaya gösterenlere karşı duyduğu sevgi küçük yaşlardan başlıyordu.

Bir milletin fertlerini mensup olduğu gruba bağlayan millî zihniyettir. Bir toplumda ferdi, millî şuura, millî beraberliğe bağlayan bu zihniyet, ferde ne kadar hâkim olursa, o ferdin o zihniyeti gerekli kılan gruba bağlılığı o ölçüde olur.

Atatürk, Türk milletin bağı bulunduğ u değerler sistemini (gurur, şeref, ahlâk, adalet, kahramanlık, Türkün gücünü dünyaya gösteren o ulu şampiyonları v.b.) benimsemiş, onları içinde yaşatmış, onlarla bütünleşmişti. Bu değerler içerisinde, millî bir zihniyetle kendisini yetiştirmiş olan Atatürk ata sporumuz olan güreş ve güreşçilerle yakından ilgilenmiş, her Türk kumandanı gibi güreşi sevmiş ve güreşçileri korumuştur. Millî güreşçilerimizin spor tarihinde kazandığı başarılarında, güreşçilerimizin taşıdığı millî şuur önemli şekilde rol oynamıştır.¹⁴

III. ATATÜRK’ÜN EN ÇOK SEVDİĞ İ SPOR

Atatürk’ün spora ve özellikle güreş sporuna karşı olan ilgisi ve sevgisini açıklamadan önce, kısaca sporun öneminden bahsedelim.

Bilindiğ i gibi spor, sadece bedeni geliştirmekle kalmayıp, aynı zamanda zekâyı, maharet ve hüneri artırmaktadır. Yapanın sosyal yönünü de

¹³ İlhan, a.g.m., s.250.

¹⁴ Mustafa Erkal, *Sosyolojik Aç ıdan Spor*, Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü Yayın No.30, Ankara 1986, s.19-20-93.

güçlendiren ve kendisine güven kazanmasını sağlayan spor, dün olduğu gibi bugün de siyasî, millî, hatta kültürel bir propaganda vasıtasıdır. Devletlerin önemli yarış sahalarından biridir. Bugün "sporda geri olan milletler az gelişmiş olan milletlerdir" kanaatî hâkimdir. Çünkü kalkınma sadece bir veya bir kaç değil her sahada değerlendirilmektedir.¹⁵

Atatürk babasının vefatından sonra Annesi Zübeyde Hanım ve kardeşi Makbule'yle Langan civarında Rapla köyünde bir köylü hayatı yaşayan dayısı Hüseyin Ağa'nın yanına gitmiştir. Hüseyin Ağa o zamanlar, Selânik eşrafından Süleman Bey'in Çalı çiftliğinde subaşılık (kâhyalık) etmektedir. Kardeşi Makbule ile tarlalar içinde oynamış ve hafif çiftlik işlerinde çalışmışlardır.¹⁶ Kanaatimize göre, Atatürk köyde iken, o zamanlar köylerde her Türk çocuğunun, delikanlısının yaptığı gibi çocuklarla güreşmiştir.

Atatürk daha sonraları ilk ve orta öğrenimi için Selanik'e gelmiştir. Bu dönemlerde kuvvetli, cesaretli insanlara karşı hayranlık duyan Atatürk, mahalle çocuklarını sık sık güreştirir ve seyrine doymazdı.¹⁷ Atatürk önce 1,5 ay kadar Fatma Molla Mahalle Mektebine yazdırılmış, daha sonra Şemsi Efendi Okulu'na yazılmıştır. Şemsi Efendi (sonraları Fevziye Mektebi ile birleştirilmiş) Okulu'ndan sonra Mülkiye Rüşdiyesi'ne girmiştir.¹⁸ Yüksek öğrenim için 13.3.1899'da Mekteb-i Fünun-i Harbiye-i Şahane'nin birinci sınıfına yazılır. 1901 yılında Harp Okulunu bitirir. 1902'de Harp Akademisi'nin birinci, 1903'te ikinci sınıfındadır. 29 Aralık 1904 tarihinde önce piyade teğmeni olarak Akademiyi bitirir ve hemen birkaç gün sonra yüzbaşı rütbesiyle kurmay sınıfına ayrılır. 5 Şubat 1905'te 5. Ordu'ya atanır.¹⁹ Atatürk yüzbaşı olana kadar geçen sürede okulda beden eğitimi faaliyetlerinde güreş sporunu yapmıştır. Askeri okulda beden eğitimi öğretmeni Teğmen Habib'in yardımı olmuştur.²⁰

¹⁵ Azmi Süslü, "Atatürk ve Gençlik", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün-Bugün-Yarın*, no.12, Şubat 1986, s.17-18.

¹⁶ Yusuf Hikmet Bayır, *Atatürk'ün Hayatı ve Eseri*, Ankara 1963, s.8.

¹⁷ Cevat Abbas Gürer, "Atatürk'ün Spor Sevgisi", *Yakınlarından Hatıralar*, Sel Yayınları, İstanbul 1955, s.62-63.

¹⁸ Sadi Borak, "Atatürk'ün Biyografisinde Yapılan Yanlışlıklar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, cilt 1, 1984, s.279-280-284.

¹⁹ Burhan Göksel, *Atatürk'ün Soy Kütüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını: 849, Ankara 1989, s.5.

²⁰ Özbay Güven, "Atatürk'ün Güreş Sevgisi", *Marmaranın Sesi Dergisi*, no: 33, Mayıs 1987, s.17.

Atatürk'ün kuvvetli ve cesaretli insanlara karşı duyduğu hayranlık, onun kendi hayatında da büyük bir önem arz etmektedir. Ferit Celal Güven, Atatürk'ün hatıralarını şöyle anlatıyor:

“Türk milleti anadan doğma sportmendir. Henüz yürümeye başlayan köy çocuklarını bile harman yerlerinde güreşirlerken görürsünüz” yine Atatürk'ün Çankaya'da verilen bir sofrta sohbeti sırasında, Türk milletinin sporculuğunu izah ederken, “Benim en çok sevdiğim spor; serbest güreştir” diyerek şöyle devam etmiştir:²¹

“Hangi Türk neferini, köylüsünü isterseniz soyup meydana çıkarınız. Dik omuzları, iyi kusursuz teşekkül etmiş adaleleri, keskin yüz çizgileri, yanık tatlı renkleri, kafa yapıları, insanın ruhuna itimat ve neşe veren bir eser olarak canlanır. Spor, yalnız beden iktidarının bir üstünlüğü sayılmamalı. İdrak ve zekâ, ahlâkta bu işe yardım eder. Zekâ ve anlayışı (ihatası) kısa olan kuvvetliler; zekâ ihatası yerinde olan daha az kuvvetlilerle başa çıkamazlar. Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlâklısını severim.”²²

Atatürk sporu severdi. Genellikle spor egzersizleride yapardı. Pehlivanları sever, tebrik eder, onlarla uğraşmayı, hemhal olmayı zevk edinirdi. Kurtdereli Mehmet Pehlivan'ın söylediği söz “Güreşirken bütün Türk milletini arkamda hisseder ve onun şerefini korumak için her şeyi yapardım.” Atatürk'ü duygulandırmıştır. Berlin Olimpiyatları'nda 61 kg. grekoromen stilde Olimpiyat şampiyonu olan güreşçimiz Yaşar Erkan'ın başarı haberinin yarattığı neşeli gece; Atatürk'ün ömrü içinde sayılabilen coşkun sevinçli gecelerinden biri olmuştu.²³

Prof. Dr. Afet İnan, Atatürk'e ait bazı hatıralarını anlatırken şöyle demektedir:

“Atatürk güreşi çok severdi. Kendisi arkadaşlarıyla ve bilhassa Nuri Conker'le güreşmeyi âdet edinmişti. Fakat asıl heyecan ve zevk duyduğu şey, muhafazasındaki nöbet bekleyen erleri salona çağırarak, onları boylarına (sıkletlerine) göre güreş yaptırması idi. Bu güreşler bazen saatlerce sürer, Atatürk, ya hakemlik yapar veya teşvik edici sözlerle dikkat dolu

²¹ Ferit Celâl Güven, “Gömlek”, *Yücel Dergisi*, cilt 10, no.57, 1939, s.130.

²² Halûk San, *Belgeleri İle Türk Spor Tarihinde Atatürk*, Türk Spor Vakfı Yayınları: 2, İstanbul 1981, s.16-23.

²³ Güreş, a.g.m., s.62-63.

gözlerini güreşenlerden ayırmazdı.²⁴ Çiftlerin güreş müddetinin yenmek ve yenilmekle sona erdiğini kabul etmez, güreşleri devam ettirirdi. Güreşleri seyredirken onların en küçük teknik hatalarını bulup tashih ederdi. Atatürk bu konuda şöyle demişlerdi:

“Türk erleri bütün kuvvetleriyle birbirine saldırmalı, candan güreşmeli. Fakat galip ve mağlûp onlar için yoktur. Ancak beraberliği kabul ederim” demekle, nadiren iltimas ettikleri de olurdu.²⁵ Atatürk, erlerden güreşte galip hatta mağlûp olanlara, mükafatlarını kendi eliyle verir ve onları tebrik ederdi.

IV. ATATÜRK'Ü DUYGULANDIRAN ASKER

Atatürk serbest zamanlarında çok defa Muhafız Alayı'ndaki (muhafazasına memur olan) erleri sık sık çağırır, onların güreşlerini seyrederdi. Onların güreşlerine hayran kalan Atatürk, sohbetinde şöyle söylemiştir:²⁶

“Dün yirmi neferin güreşlerini seyrettim. Birbirleriyle kıyasıya güreştiler, her güreşmenin sonunda biri galip çıkar ya ... Çok ve ciddî çarpıştılar. O kadar ki, gömlekleri parçalandı. Bu derece çetin döğüşmeye ben sebep olmuşum. Gömleklerini ödemem icap ederdi. Kendi gömleklerimi bunlara dağıttım, giymelerini söyledim. Hiç birisi giymedi. Hayretle sebepini sordum.”

“—Köylerimize, çocuklarımıza ve evlerimize bundan daha büyük ne götürebiliriz” dediler.

Atatürk zile bastı. Emir verdi:

“—Benim elbise dolabımda üzeri etiketli bir nefer gömleği var. Onu alıp buraya getiriniz.”

Salonda en ufak bir kıyıdayış bile yoktu.

“—Bu gömleği görüyor musunuz arkadaşlar! Dün arkadaşlarının hepisiyle başa çıkan neferin gömleği... Yamalı bir gömlek, fakat tertemiz... Türk köylüsü gibi... Onun geniş ruhu gibi sade. Kendi dolabımda eşyalarımın yanında, benim için sevimli, gözümü doyuran, içimi ferahlandıran bir hatıra olarak saklıyorum.”

²⁴ Afet İnan, *Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4.Baskı, Ankara 1984, s.166.

²⁵ Güreş, *a.g.m.*, s. 63.

²⁶ Güreş, *a.g.m.*, s.63.

Hudutsuz mavi gözlerinin içi hafif bir yaş parlaklığıyla kaplandı: “—Dünya’da sevgisi benim için yegâne cömert olan şey Mehmet’in, Türk köylüsünün asaletinden gelen şeylerdir. Onun sevgisine inanmış ve kanmış olanlar, insanların en bahtiyarlarıdır”, dedi.

Tarifi bence asla mümkün olmayan bu insanî sahnelerden, içinin taş-kınlığı sesindeki ürpermelerden anlaşılan bir arkadaşı:

“—Atam, sizin bütün bu içli, asil duygularınızla, inkılâbın büyük edebiyatı, çağlayan haliyle seslenmekte. Ne çare ki, en marifetlilerimiz, en cömert istidatlılarımız (kâbiliyet) bile, bu büyüklükleri işleyebilmek, nakledebilmekten çok uzaktırlar. Size bizler kâfi değiliz...” dedi.

Atatürk’ün yüzünü pembe bir mahcubiyet rengi kapladı, pişmanlık başını eğdi, hafif bir sesle:

“—Estağfurullah”, dedi.

Atatürk, sofrta sohbetinde bulunan yakınlarını da seyrek olmakla beraber güreş imtihanından uzakta bırakmazdı. Aynı boy, aynı cüsse, aynı yaşta olanları karşılaştırmak, yakınlarına pek yılgınlık vermez idi ise de; genç dinç, çelik gibi olan muhafız erleriyle karşılaşmak ve el ense çekmek kolay değildi; sıra savuşturmak için sofradan sıvışmak fırsatını, arayanlarımızla, güreş meydanına çağrılanlardan, şaka ve hatır tanımayan ve yalnız Atatürk’ün emrini, ifaya hazırlanmış erlerle elele geldikten sonra pes edenlerimiz çok olurdu.²⁷

V. ATATÜRK VE KURTDERELİ MEHMET PEHLİVAN

Atatürk 12 Kasım 1931 tarihinde, yalnız yurdumuzda değil dünyaya da ünü yayılmış bir güreşçi olan Kurtdereli Mehmet Pehlivan’a bir mektup yazmıştı.

Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu), Ankara’da at yarış alanında 1931 yılının 11, 12, 13 Kasım günlerinde, Türk pehlivanları arasında büyük bir yağlı güreş müsabakası tertip etmişti. Atatürk ve Büyük Millet Meclisi Başkanı Kâzım Paşa da güreşleri sonuna kadar seyretmişti. Türkiye başpehlivanının seçileceği bu müsabakaya, Türkiye’nin her tarafından bir çok tanınmış pehlivanlar gelmişti. Eski ve namıdar pehlivanlar da bu müsabakaların hakemliğine seçilmişlerdi. Başhakem olarak Kurtdereli Mehmet Pehlivan ve Suyolcu Mehmet Pehlivan hakemler ara-

²⁷ Güven, F., *a.g.m* s.130.

sında bütün selahiyet ve kudretiyle en büyük yeri almıştı. Bu ihtiyar spor kahramanı, uzun seneler güreşte başarılar elde etmişti. Yağlı güreşte de büyük bir usta pehlivandı (Resim: 1, 2, 3).²⁸

Kurtdereli, bu güreşlerde başhakem olarak bulunurken, Anadolu Ajansı, Havacılık ve Spor, Hakimiyet-i Milliye muhabirleriyle konuşmalar yaptı. Avrupa'da, gençliğinde yaptığı güreşleri anlattı. İşte, bu görüşmeler sırasında Kurtdereli Mehmet Pehlivan bu başarılarının sırrını öğrenmek için, kendisiyle konuşanlara, baştan başa mücadele ve başarılarla dolu hatıralarını anlatırken, birbirlerini kovalayan büyük zaferlerin en büyük sırrını şöyle izah etmişti:

“.....Güreşirken bütün Türk milletini arkamda hisseder ve onun şerefini korumak için her şeyi yapardım. Ve sanki bütün Türk milletinin kuvvetinin arkamdan dayandığını hissederdim.”²⁹ diyerek söz etmiştir.

Prof. Dr. Afet İnan, Atatürk'le olan hatıralarında, bu güreşleri bizzat güreş yapılan yere Atatürk'le beraber gelerek seyrettiğini şöyle anlatmaktadır:

“Anadolu Ajansı'nın sorduğu sualle, Kurtdereli'nin o sözü söylemesinden sonra, Atatürk'e hakem mevkiinde oturan yaşlanan Kurtdereli'yi gösterdiler ve onun hakkında bazı şeyler söylediler. Bu sözler Atatürk'ün hislerinin en derin noktasına tesir etmiş ve bu hal gözlerinden akan bir kaç damla yaşla belirmişti.³⁰ Türklük ve Türklüğün şerefi, Atatürk'ün üzerine titrediği en mukaddes varlıktır.³¹ Atatürk güreşleri seyrederken bilhassa eski güreşçilerden Kurtdereli Mehmet Pehlivandan gözlerini ayırmamıştır. O gün (12 Kasım) Çankaya'ya döner dönmez eski baş pehlivana bir mektup yazar ve bu, mektubu bir mükafatla beraber Kılıç Ali ve Salih Bozok ile gece yarısı Kurtdereli'ye verilmek üzere gönderir. Kurtdereli, Suyolcu Mehmet Pehlivan ile kaldığı “Zafer Oteli”nde³² uykudan kaldırılır. Atatürk'ün gönderdiği nakdi mükafat (1000 TL.) ile taltifkar mektubunu ihtiyar pehlivana verirler. Kurtdereli ummadığı ve beklemediği bir iltifattan dolayı ağlar ve dualar eder.³³

²⁸ “Gazi'den Sporcularımıza Kıymetli Bir Meslek Düsturu”, *Türkspor Dergisi*, no.7, 14 Teşrinisani 1931, s.11-12-17.

²⁹ *Türkspor Dergisi*, 1931, a.g.m., s. 11-12.

³⁰ İnan, a.g.e., s.166.

³¹ Sadi Borak, *Atatürk'ün Özel Mektupları*, Varlık Yayınları, İstanbul 1961, s.82.

³² Kahraman, a.g.e., s.474.

³³ Ali Kılıç, *Atatürk'ün Hususiyeleri*, Sel Yayınları, İstanbul 1955, s.122.

Atatürk'ün yazdığı ve Türk sporu için önemli bir direktif olan, üstün görüşünü zikreden bu mektup şöyledir:

Kurtdereli Mehmet Pehlivan

Ankara
12.11.1931

Seni cihanda ün almış bir Türk pehlivanı olarak tanıdım. Parlak muvaffakiyetlerinin sırrını şu sözleriyle izah ettiğini de öğrendim: "Ben her güreşte arkamda Türk milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürdüm."

Bu dediğini en az yaptıkların kadar beğendim. Onun için senin bu değerli sözünü, Türk sporcularına bir meslek düsturu olarak kaydediyorum. Bununla, senden ve sözlerinden ne kadar memnun olduğumu anlarsın.

Çoluk çocuğun için sana ufak bir armağan gönderiyorum. O, bu mektubumla beraberdir.

Pehlivan, ömrünün tam sağlıkla uzun sürmesini dilerim.³⁴

GAZİ MUSTAFA KEMAL

Atatürk'ün mektubunda eklediği armağan ise şuydu:

İş Bankası Umum Müdürlüğüne,

Kurtdereli Mehmet Pehlivan'a 1000 T.lira veriniz. Bu para, birinci kanun aylığımdan faiziyle kesilecektir.³⁵

GAZİ MUSTAFA KEMAL

Kurtdereli ertesi günü (13 Kasım) kendisiyle konuşan bir gazete muhabirine şunları söylemiştir:

"—İstibdat devrinde Avrupa'ya gitmek için vapura bindiğim zaman Saraydan bir mabeynci gelip dedi ki: "Zât-ı Şâhane'nin selâmları var, Avrupa'da güreşirken tac ve tahtımın şerefini koruyarak güreş yapsın, buyurdular." Ben de kendisine dedim ki: "Zât-ı Şâhane'nin tac ve tahtının ol-

³⁴ Utkan Kocatürk, *Atatürk*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 845, Türk Büyükleri Dizisi: 1, Ankara 1989, s.202.

³⁵ Cem Atabeyoğlu, *Atatürk ve Spor*, Hisarbank Kültür Yayınları, İstanbul 1981, s. 27.

duğu kadar benim sırtımda şerefi vardır.” Mabeynci bir şey demeden gitti. Kendisine söylediğimi aynen Padişaha söylemiş olacak ki, Avrupa’dan dönen pehlivanlara hediyeler ihsanlar verilmek âdet olduğu halde, avdetimde bana hiçbir şey verilmedi, fakat şu feleğin işine akıl erer mi? Bana dünyanın en büyük adamı, işte ömrümün son mükafaatını verdi. Allah O’nu Türk milletine bağışlasın..”

Atatürk’ün Kurtdereli Mehmet Pehlivan’a yazdığı bu mektubun aslı, Balıkesir’deki Kurtdereli Kapalı Spor Salonu’nda asılı bulunmaktadır. Ayrıca bu mektup, Kurtdereli Mehmet Pehlivan’ın Balıkesir’in Kurtdere köyündeki mezarının üzerinde mermer üstüne kazılmış bir kitabe olarak yer almaktadır.³⁶ Yine Balıkesir’de yaptırılan “Kurtdereli” anıtının bir yönünde Kurtdereli Mehmet Pehlivan’ın sözleri, diğer yönünde de Atatürk’ün verdiği cevap bulunmaktadır.

Atatürk’ün Kurtdereli Mehmet Pehlivan’a yazdığı bu mektup, sadece başarının tebriki için yazılmış değildir. O’nun gayesi, Türk sporcusunun, Türk milletinin şerefini temsil etmesini, bu bakımdan bir bayrak gibi azizleşmesini tescil etmek ve bu düsturun spor hayatımızın gönderine bir ölçü olarak çekmektir. Çünkü Atatürk, moralin sporda çok büyük etki yaratacak bir faktör olduğunu gayet iyi biliyordu.

VI. ATATÜRK VE BAKIRYIRTAN SALİH

Atatürk 22 Temmuz 1932 tarihinde Yalova civarındaki Çınarcık’a gelir. Burada Çoban Mehmet ve diğer bazı pehlivanların güreşlerini seyrederek ve Çoban Mehmet’le konuşur.³⁷

Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı Komutanı sporsever General İsmail Hakkı Tekçe Paşa, zehir gibi acı kuvvetli olan bir askerin yaptığı akıl almaz marifetlerden Atatürk’e bahsettiği zaman, Atatürk, bu olağanüstü gücü yakından görmek istemiştir. Urfalı Bakıryırtan Salih’i derhal Yalova’ya apar topar getirtip Atatürk’ün huzuruna çıkarırlar. Gücü gibi azman bir cüsseye sahip bu heykel gibi delikanlı, Atatürk’ün bilhassa ilgisini çeker. Atatürk, karşısında duran dev yapılı esmer delikanlıyı süzdükten sonra birden şunu sorar: “—Sen kuvvetliymişsin, bakır yırtarmışsın, doğru mu

³⁶ Atabeyoğlu, *a.g.e.*, s.29.

³⁷ Utkan Kocatürk, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi 1818-1938 Cumhuriyetin 60. Yıldönümü*, Ankara 1983, s.536.

bu?...” diye O’na sorar. Salih, “—Evet, doğrudur Paşam ...” diye cevap verir.

Bu cevap karşısında köşkün ön bahçesinde oturan Atatürk’ün emriyle mutfaktan bakır tencereler, tavalar, siniler getirilip Urfalı genç Salih’in önüne yığılır. Ve Bakıryırtan Salih, bu döğme bakırdan yapılma tencere ve sinileri, Atatürk’ün gözleri önünde mukavva kutu yırtar gibi parçalayarak marifetini gösterir. Yanında bulunanlar gibi Atatürk’de gördüklerinden çok hoşlanır. Fakat ahçıdan yeni bir tepsi daha istenir. Bu ikinci tecrübe olduğu için, ahçı daha kalın ve kenarı kıvrık bir tepsi getirir. Bu kalın kenar; Türk parmaklarının kuvveti karşısında biraz zorla da olsa, ikiye bölünmüş ve tepsiyi yarıya kadar yırtmıştır. Atatürk buna hayran olur. Aynı tepsiyi başkalarına verir. Hazır bulunanlardan hiçbiri bu yırtmayı bir milim dahi ilerletememişlerdir.³⁸

Ayrıca genç Salih, verilen bir deste iskambil kağıdını da ikiye böler.

Atatürk Salih’e kuvvetinin ana tarafından mı, yoksa baba tarafından mı geldiğini sorar:

“—Babam pehlivan değildi, fakat anamın kova kadar bir küp pekmezi, bir eliyle tutarak içtiğini bilirim” der. İşte bu Türk anasının oğlu, önünde duran bir su dolu kovayı parmaklarıyla kaldırarak sudan içer.

Atatürk, gücüne hayran kaldığı bu kuvvet harikasının, iyi bir pehlivan olabileceğini düşünerek, onun muntazam ve metodik bir surette yetiştirilmesi için, ilgililere gerekli emiri verir. Terhisi yaklaşan genç Urfalı Salih’in İstanbul’da Şişe ve Cam Fabrikasına (Paşabahçe) yerleştirilmesini ister.³⁹ Salih bu fabrikada işe girdikten sonra, İstanbul Fatih Güreş İhtisas Kulübü’ne gidip gelerek güreş öğrenmeye başlar.

Haliç İdman Kulübünün Yalova’ya yaptığı bir gezi sırasında, güreşçilerin de yeniliklerini haber alan Atatürk hemen sormuştu:

“—Çoban da var mı aralarında?...”

Çoban Mehmet’in Yalova’ya gelen güreşçiler arasında bulunduğunu öğrenen Atatürk, bu habere pek sevinmiş ve derhal güreş gösterileri tertiplenmesini istemişti. Gereken hazırlık hemen yapılmış ve iki çift Ata’nın huzurunda eşlendirilip güreşe tutuşturulmuştu. Bu güreşlerde, Çoban

³⁸ İnan, *a.g.e.*, s.167.

³⁹ Atabeyoğlu, *a.g.e.*, s.19.

Mehmet rakibi Faik Pehlivan'ı yenmiş; Cernal Pehlivan'da rakibi Urfalı Salih'i alt etmişti.

Atatürk, büyük umutla beslediği Bakıryırtan Salih'in bir türlü iyi bir pehlivan olamayışı karşısında hayâl kırıklığına uğramıştı. Çünkü kafası, güreş oyunlarını almazdı. Sürati intikali hiç yoktur ve her güreş idmanında müthiş heyecanlanır, her zaman ne yapacağını şaşırılmaktadır.⁴⁰ Hatta o gün güreşlerden sonra Çoban Mehmet'e dert yanmıştı âdeta:

“—Salih hâla iyi bir pehlivan olmadı Çoban ...” demişti.

Çoban Mehmet bunun suçu sanki kendisininmiş gibi kızarıp, bozarmış, kabahatli bir çocuk edâsıyla başını önüne eğerken:

“—Kendisini yetiştirmek için çok çalışıyoruz Paşam, fakat bir türlü kafası almıyor...” diye mırıldanmıştı.

Atatürk, bu sözler karşısında kahkahalarla gülmekten kendini alamamıştı.⁴¹

Urfa'lı Salih Pehlivan, güreş tarihimize acı kuvvetleriyle temayüz eden, gelmiş geçmiş en kuvvetli pehlivanlarımızdandır. Bu pehlivan o kadar kuvvetliydi ki, anlatılamaz. Gençliğinde en ağır develeri bile sırtında havalandırır. İşte bu derece mükemmel kuvvete sahip olmasına rağmen, milletlerarası çapta bir başarı elde edemedi. Bu da, minderde zafer yollarını bulabilmek için sadece kuvvetin ve idmanın yeterli olmadığına en belirgin misalidir. Güreş tekniğini bilmek, güreşçinin bu spora özgü zekâsını kullanması ile orantılıdır. Zaten bunu da Atatürk ifade etmişlerdir.⁴² Atatürk güreşi şöyle tarif eder: “Kuvvet ve zekâ oyunudur. Bu iki üstün varlık, insanda birleştiği vakit, ancak büyük işler görülebilir.” Gene Atatürk'ün fikrine göre, insanlar akıl ve zekâlarıyla, bir çok şeyler keşfedebilirler, fakat bütün bunları, insan kuvvetinin yardımı olmadan tatbik sahasına koyamazlar.⁴³

Atatürk, acı kuvvetine hayran olduğu o saf ve tertemiz Urfalı'yı himayesinden uzak tutmamıştır.

⁴⁰ İsmet Atlı, *Dünya Güreşine Oyun Getiren Ustalar*, İstanbul 1988, s.126.

⁴¹ Atabeyoğlu, *a.g.e.*, s.20.

⁴² Ali Gümüş, *Asrımızın Koca Yusufuları*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1979, s.256.

⁴³ İnan, *a.g.e.*, s.167.

VII. ATATÜRK VE ÇOBAN MEHMET

1935 yılında, güreşçilerimizin yurdumuza gelen Alman Dortmund Güreş Kulübü'nü 7-0 yendiğini haber alan Atatürk, çok sevinir ve bütün güreşçi ve idarecileri Florya'daki Cumhurbaşkanlığı Köşkü'ne davet eder. Cevat Abbas Güler ve Cevdet Kerim Beyler güreşçilerimizi kapıda karşılayıp sıraya dizerler. Köşkten güler yüzle gelen Atatürk, Almanlar karşısında muvaffak bir sonuç alan güreşçilerimizi teker teker tokalaşarak kutlar. Atatürk'ün sağ tarafında Türk takımı, sol tarafında Alman güreşçileri yer alır. Atatürk güreşçilere çeşitli sualler sorar. Bu arada, özel bir sevgi duyduğu sevimli ağır siklet şampiyonumuz Çoban Mehmet'e (Resim: 4) takılmaktan da kendini alamamıştı:

Atatürk, Çoban Mehmet'e "—Sen herkesi kolayca yeniyorsun Mehmet ..." diyerek şaka ile bir el ense çeker. Boş bulunan Çoban sendeleyince de; "—Anladım sen böyle yumuşak duracaksın. Kendini kuvvetsiz gösterip benimle güreş yapıp yeneceksin, değil mi? Seninle güreş tutsak beni de yenebilir misin?.." der. Koca Çoban çocuksu bir mahçubiyet içinde başını önüne eğerek: "—Sizi yedi düvel yenemedi, ben nasıl yenebilirim?" diye cevap verir.

Atatürk, Çoban Mehmet'in bu espirili cevabı karşısında çok duygulanır ve aslan yapılı ağır siklet şampiyonumuzu alnından öper.⁴⁴

Atatürk, yine Mersinli Ahmet'i de el ense ile yokladıktan sonra, 61 kg. Alman şampiyona "—Benimle güreşebilir misin?" diye sorar. Şaka yolu kolunu da tutmuştu ki, Alman güreşçi heyecandan sendelemiş, yıkılmak üzere iken, Çoban Onu tutup kaldırır.⁴⁵

VIII. ATATÜRK GÜREŞTE YENİLMEYİ KABUL ETMEZDİ

Balkan şampiyonlarımızdan milli güreçimiz Yusuf Aslan,** Atatürk ile olan hatıralarını şöyle anlatmaktadır:⁴⁶

"—...Dostluk maçları karşılaşmaları için, Moskova'ya 1933 Temmuz'unda davet edilmiştik. 200'den fazla bir sporcu kabilemiz hazırlanmış,

⁴⁴ Atabeyoğlu, *a.g.e.*, s.17.

⁴⁵ Atlı, *a.g.e.*, s.89.

** Yusuf Aslan, 1932 yılında 66 kg.'da Balkan ikincisi, 1933 Balkan şampiyonasında 66 kg.'da üçüncü, 1937 Balkan şampiyonasında 66 kg.'da birinci olmuştur.

⁴⁶ *Altıncı Balkan Güreşleri*, Ankara 1940, s.41-44.

yola çıkılmak üzere idi. Bütün branşlarda olduğu gibi; Sovyetler güreşte de kuvvetli bir takıma sahiptir. Finlileri iki defa yenmişlerdi. Halbuki Finlandiyalılar her yıl dünya şampiyonluğu alıyorlardı.*** 1932 Los Angeles Olimpiyatları'nda da dünyanın en iyi takımıydı.⁴⁷ Sovyet güreşçileri, o zamanki Finlandiyalıları silip süpürmüşlerdi. Rusya'ya giderek kabilelerimizin listesini gözden geçiren Atatürk, kağıt üzerindeki güreş takımı üstüne bir çizgi çekmiş, spor kafilesi başkanı olan Cevdet Kerim İncedayı'ya da: "Başka branşlarda yenilmemiz ne ise, güreşte yenilmeyi katıyyen kabul etmem. Sovyetler Finlileri bile yendiler" demiş.

Güreşçilerimiz bu durumu öğrenince çok üzülürler. Halbuki güreşçilerimiz bu karşılaşmalar için çok sıkı bir şekilde çalışıyorlardı. Daha sonra güreşçilerden Yusuf Aslan: "—Atamıza gidelim, yenilmeyeceğimizi söyleyelim ve müsaade isteyelim" deyince; ağır sıklet güreşçimiz Çoban Mehmet: "—Atanın karşısında biz nasıl konuşuruz? Yüzümüze baktığı zaman eririz." cevabını verir. Daha sonra İsmet İnönü'ye giderler. Elini öptükten sonra da güreşçilere izin çıkartılması için rica ederler. İnönü, Hariciye vekili Tevfik Rüştü Aras ile konuştuktan sonra, güreşçilerimize Ata'dan izin çıkartırlar.

O yıllarda uçak yolculuğu olmadığından, vapur ile Odesa'ya oradan da tren ile Moskova'ya giderler. Sporcularımız, güreş hariç diğer spor dallarının hepsinde Ruslar'a yenilir. Güreşçiler ise büyük galibiyetler elde ederler.⁴⁸

Güreş, gece meşhur Kültür Park'ta yapılır. Mindere 56 kg'da Hüseyin Erkmen'in çıkacağı sırada, Atatürk'ten bir telgraf gelir. Cevdet Kerim İncedayı bu telgrafi güreşçiler okur. Atatürk telgrafta; "Bütün güreşçiler, size başarılar diler gözlerinizden öperim" diyordu. Bu arada mindere çıkacak güreşçimiz, biraz gecikmiş olacak ki, güreşçilerimizin yanına gelen Sovyet idareci: "Neden mindere çıkmıyorsunuz? Bir şey mi var" diye te-laşla soruyordu. İdarecimiz Cevdet Kerim Bey ise: "—Atatürk'ten telgraf

*** 1932 Olimpiyatlarında Finlandiya serbest stilde; 61 kg.'da Hermanni Pihlajamaki 1., 79kg.'da Kyosti Luokko 2., 72 kg.'da Eino Leino 3., 56 kg.'da Aatos Jaskari 3. olurken, Greko-romen stilde; 82 kg.'da Varnö Kokkinen 1., 87 kg.'da Onni Pellinen 2., 74 kg.'da Vörnö Kajander Kajukorp 2., 61 kg.'da Lauri Koskela 3. olmuştur.

⁴⁷ David Wallechinsky, *The Complete Book Of The Olympics*, Penguin Books, London 1988, s.543-576.

⁴⁸ "Güreşçilerimiz Moskova'da 7-0 kazandı. Futbolda 7-2 kaybettik", *Türkspor Dergisi*, no:43, 22 Temmuz 1933, s.10.

var. Bütün Rus halkına selâmı var diyordu.” Bu haber Rusça olarak anons edilince, salonda seyirciler tarafından büyük tezahüratla alkışlanır.

O yıllarda, güreş takımları 7 sıklitten oluşurdu. Takımımızı oluşturan güreşçilerimiz şunlardır: 56 kg. Hüseyin Erkmén, 61 kg. Abbas Sakarya, 66 kg. Yusuf Aslan, 72 kg. Saim Arıkan, 79 kg. Nuri Boytorun, 87 kg. Mustafa Çakmak, ağır sıklit Çoban Mehmet. Güreşçilerimiz dünyanın en ünlü takımlarından olan Finlileri yenen Sovyet takımını 4-3 yener. Diğer müsabakalarda da 5-2, 6-1 ve Moskova’da da 7-0 yenerler. Güreşçilerimiz Rusya’da 37 maçtan 27 galibiyet elde etmişlerdir.⁴⁹

IX. ATATÜRK TÜRKİYE-İTALYA MİLLÎ GÜREŞ KARŞILAŞMASINDA

19 Eylül 1933 Çarşamba gecesi, İstanbul’da Maksim Gazinosu salonunda yapılan Türkiye-İtalya millî grekoromen karşılaşmasının radyodan naklen yayını, Dolmabahçe Sarayı’nda ilgiyle dinleyen Atatürk; heyecanını yenememiş ve müsabakaları görmek üzere beraberindekilerle birlikte kalkıp Maksim’e gelmişti.⁵⁰ Atatürk’ün Maksim’e gelmek üzere Dolmabahçe Sarayı’ndan ayrılmak üzere bulunduğu haberi, radyo spikeri Sait Çelebi’ye iletildiğinde büyük bir telaş ve heyecana kapılmıştı. Haksız da değildi; zirâ Maksim Salonu iğne atılsa yere düşmeyecek derecede hınca hınç dolu haldeydi.⁵¹ Güreşler normal olarak sürerken, salonda birden bir kıpırdanma oldu. Kulaktan kulağa uğultu halinde, “Gazi geliyormuş” diye bir heyecan fırtınası esmeye başladı.⁵² Atatürk’ün salona girişiyle, minderdeki güreş de durmuştu. Sait Çelebi bu zor durumunu hatıralarında şöyle anlatıyordu:

“...Başım sıkıştığında her zaman olduğu gibi çeneme müracaat ettim. Mikrofonu bırakıp yüksekçe bir yere çıktım. Avazım çıktığı kadar:

“—Gazi Hazretleri teşrif ediyorlar, yer açın, diye bağurdım. O mahşeri kalabalık bir anda heyecan içinde dalgalanıverdi. Millet birbirini çiğnercesine yolaçtı. En ön sıraya koltuklar konuldu. Bu sırada Gazi Hazretleri, beraberlerindekiyle birlikte kapıdan göründüler.”⁵³

⁴⁹ *Türkspor Dergisi*, 1933, a.g.m., s.11-12.

⁵⁰ Kocatürk, 1983, a.g.e., s.551.

⁵¹ *Cumhuriyet Gazetesi*, 20.9.1933.

⁵² *San*, a.g.e., s.107.

⁵³ *San*, a.g.e., s.107.

Gazi Hazretleri salona geldiği anda minderde Arabacı İsmail, İtalyan rakibi ile güreşmekte idi. Güreş o anda durmuş ve bütün güreşçiler Atatürk'ü selamlamışlardı. Atatürk, Türk ve İtalyan güreşçilerine ayrı ayrı iltifat ettiler. Müsabakaları da sonuna kadar büyük bir dikkat ve alâka ile takip buyurdular.⁵⁴

Gazi, mahşeri bir kalabalığın doldurduğu Maksim Salonu'nun havasının çok bozulmuş olduğunu göreyerek ilgililere ikazda bulunmuş ve salonun bütün pencereleri açılmıştı. İçeriye de pompa ile kolonya sıkılmıştı. Arabacı İsmail bundan sonra güreşe devam etmiş ve İtalyan rakibini sayı hesabıyla yenmişti.⁵⁵ Bundan sonra sıra, Saim Arıkan'ın İtalyanların en ünlü güreşçilerinden biri olan büyük şampiyonları Lombardi ile yapacağı maça gelmişti. Bu maçı da Saim Arıkan şöyle anlatmaktadır:

"...Sıra bana gelmişti. Heyecanım son haddini bulmuştu. Gongun bir an önce vurmasını bekliyordum. Karşımdaki rakip de 72 kg.da İtalyan şampiyonu ve Avrupa ikincisi olan meşhur Fidere Lombardi idi. O zamanki güreşler, onar dakikalık iki devreden yirmi dakika sürerdi. Nasıl güreştiğimi hatırlamıyorum. Fakat sonradan bana anlattıklarına göre, fırtına gibi güreşmişim; adeta kedi fare ile oynar gibi oynamışım Lombardi ile. Atatürk güreşe kendini o kadar kaptırmıştı ki, heyecandan yerinde duramıyormuş. Hayatımda bundan daha zevkli, daha heyecanlı bir şey gördüğümü hatırlamıyorum, diyormuş hep. Maçın daha birinci devresi bitmeden; 6 dakika 30 sn.de İtalyan'ın sırtını mindere yapıştırdım. Aynı anda İtalyan'ın üstünde iken, başımı çevirip Atatürk'e baktım. O koca adam, o kahraman kumandan ayakta ellerini havaya kaldırmış, "—Yaşa yaşa Saim" diye bağıyordu. Benim için bundan daha büyük mükafaat bundan daha unutulmaz bir an olabilir miydi?..."⁵⁶

İtalyanlarla yapılan güreş müsabakalarının birinci gününde, Çoban Mehmet rakibini 4 dk. 55 sn.de tuşlamıştı. İkinci gün yapılan güreşlerde, rakibini 6 dk. 31 sn. de ve üçüncü gün yapılan güreşlerde, rakibi Konditon'u 3 dk. 41 sn. de tuşladıktan sonra, o alkış uğultusu arasında Çoban ayağa kalktığı vakit, ilk hareketi ringin karşı cephesindeki koltuklarda maçı seyreden Gazi Mustafa Kemal'e bakmak olmuştu. Oradan takdirkar bir

⁵⁴ "Reisicumhur Hazretleri Son Güreşleri Şerefliendirdiler", *Türkspor Dergisi*, no.52, 23 Eylül 1933, s.4.

⁵⁵ San, *a.g.e.*, s.107.

⁵⁶ Atabeyoğlu, *a.g.e.*, s.15.

bakışı en kıymetli bir mükâfat gibi aldıktan sonra, reveranslar yaparak geri geri çekilir ve bir çocuk gibi güreş ringinden sevinerek atlayıp soyunma odasına gider. Çoban Mehmet, bu en heyecanlı anını soyunma odasında şöyle anlatmaktadır: “—Bizim için ne büyük şeref. En unutulmaz güreşimi işte bu gece Ulu Gazi'nin bakışları altında yaptım. Rakibim o değil, onun üç misli kuvvette dahi olsaydı evelallah gene galip gelecektim. Yüreğim öyle bir coşmuştu ki...”⁵⁷ diyerek duygularını ifade etmiştir.

Atatürk, bu güreşlerde 66 kg.da galip gelen Arabacı İsmail'in rakibi Kuaglio'dan minderde kaçtığını görünce “Böyle Türk güreşçisi olmaz. Bir daha buna takıma almayın” demişlerdir. Burada da görüldüğü gibi güreşçilerimizin galip gelmesine rağmen, minderde rakipden kaçması gerektiğini ve bu hareketin bir Türk'e yakışmayacağını anlatmak istemiştir.

Güreşçilerimiz, ilk karşılaşmada (18 Eylül 1933) İtalyanları 4-3 yenmişlerdir. İkinci karşılaşmada (18 Eylül 1933) serbest stilde 5-2 gibi bir farkla İtalyanları yenmişlerdir. Üçüncü güreşte (grekoromen stilde) İtalyanları 5-2 yenmişlerdir. Bu güreşlerde Atatürk'ün huzurunda güreşen güreşçilerimiz: 61 kg. Abbas Sakarya, Nizola'yı sayı ile yendi. 66 kg. İsmail, Kuagli'yi sayı ile yendi. 72 kg. Saim Arıkan, Fidere'yi 6 dk. 30 sn. de tuşladı. 87 kg.da Mustafa Çakmak Kandito'yu 6 dk.da tuşladı. Ağır sıklıkta Çoban Mehmet, Nikolava Kondito'yu 3 dk. 41 sn.de tuşlarken, 56 kg. Mustafa ve 78 kg.da Nuri Boytorun sayı ile yenilmişlerdir.⁵⁸

Türk güreşinin bu tarihî olayı, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın 25 Ekim 1933 günü Ankara'da yapılan VII. Genel Kongresinde Güreş Federasyonu Başkanı Ahmet Fetgeri Aşeni'nin raporunda şöyle yer almıştır:

“...19 Eylül 1933 günü İtalyanlar'la yapılan üçüncü müsabakayı büyük ve kıymetli vücutlarıyla şereflendiren Ulu Gazi'miz, Maksim Salonu'nun fazla izdihamını görünce kudretli muhakemeleriyle bu salonda müsabakaların yapılamayacağını işaret buyurdular. Ve açılması mümkün olan havalandırma yerlerinin derhal açılmasını emrettiler. Nitekim müsabakayı şereflendirmek suretiyle Türk gençliğine en büyük şerefini kazandırmış olan Büyük Gazi'mize salonun müsaadesizliği yüzünden borcumuz olan istirahatle esbâbının temiz edilememiş olması, Federasyonumuzu harikulâde müteessir ve muazzep etmiştir. Hiç şüphe yoktur ki, alâkadar

⁵⁷ *Türkspor Dergisi*, 1933, no.52, s.4.

⁵⁸ *Türkspor Dergisi*, 1933, no.52, s.9.

bütün makam ve zevat da bizim duyduğumuz teessürü aynen duymuşlardır. ...”

Daha sonra yine aynı raporda şu satırlara rastlanmaktadır:

“...19 Eylül 1933 Çarşamba akşamı İstanbul’da Maksim Salonu’nda İtalyan’larla yaptığımız üçüncü güreş müsabakası eşsiz Büyük Gazi’mizin yüksek huzurlarıyla pek büyük şerefe mazhar olmuştur. Güreşçilerimiz yüce rehberlerinin önünde çarpışmak saadetine kavuşmuşlar, bu suretle en bahtiyar ve en tarihî günlerini yaşamışlardır. Şimdiye kadar hiçbir spor branşının ulaşamadığı bu büyük zafere güreşimiz, erişmiştir. Sporumuzun erdiği şerefli günü her sene kutlamak amacıyla, 19 Eylül günleri bütün güreş bölgelerinde Ulu Gazi Güreşleri adı altında müsabakalar yapmak istiyoruz. Bu bayramın büyük kongremizce kabul ve tasdik edilmesini teklif ve rica ediyoruz ...”

Güreş Federasyonu’nun bu teklifi Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’nın VII. Genel Kongresi tarafından oy birliği ile kabul ve tasdik edilmiştir.⁵⁹

“19 Eylül Atatürk Güreş Günü” müsabakaları, daha sonraki yıllarda Halkevi Sahnesi’nde yapılmıştır. Atatürk’ün vefatından sonra bu güreşler yapılmamıştır.

X. GÜREŞÇİ HIRSLI OLMALIDIR

Atatürk; Ankara’da Halkevinde yapılan güreşleri sık sık seyrederdi. Bunlardan birinde, Ankara’lı Hüseyin Pehlivan, Saim Arıkan’la yaptığı güreşte hakemlerin haksızlığına uğrayarak yenilmiş. Yenilmeyi kabullenmemiş mi yoksa hakemlere mi kızmış, öylesine sinirlenmiş ki zapt etmek mümkün değil.

Hadiseler olmuş, olaylar meydana gelmiş, o günkü güreş yöneticileri süklüm püklüm Atatürk’ün karşısında ne desek diye düşünürlerken, Atatürk: “Efendiler pehlivana kızmadım, hırsı olmayan güreşçi olamaz” demiş. O yıllarda dünyada grekoromen güreş daha popüler olduğundan, bizim er meydanlarının serbest güreşi pek bilinmezdi. Atatürk “Efendiler siz serbest güreş yapın, çayırdan da yararlanırsınız” demişlerdir.⁶⁰

⁵⁹ Atabeyoğlu, *a.g.e.*, s.16.

⁶⁰ *Spor Yorum Dergisi*, no.3, Nisan 1983, s.19.

XI. ATATÜRK GÜREŞTEN ÇOK İYİ ANLARDI

Atatürk o yıllarda her yıl üst üste Balkan Şampiyonu olan ve Rusya'da parlak galibiyetler kazanan güreş millî takımımızın elemanlarını pek severdi. En çok sevdiği pehlivanımız da ağır sıklet şampiyonumuz Çoban Mehmet'ti. Pehlivanlarımız da Atatürk'ün kendilerini sevdiklerini bilirlerdi. Bazen Atatürk İstanbul Florya Köşkünde istirahat ettiği günlerde Çoban Mehmet, çoğu kez Büyük Mustafa (Çakmak) ile birlikte bu fırsatı kaçırmaz ve birlikte Florya Plajı'na gider, orada etraflarını çeviren büyük meraklı topluluğunun ortasında, kumlar üzerinde güreş tutarlardı. Atatürk, Belediye Plajı'nın kumsalında cereyan eden bu güreşi Köşk'ten görür görmez hemen dışarı çıkarak haber salıp pehlivanları yanına çağırırdı. Bazen de Atatürk güreşleri seyretmeye gelirdi. Güreşçiler Atatürk'ü görünce hemen yanına yaklaşır ve kendisini selâmlarlar, elini öperlerdi. Atatürk kendileriyle konuşur, şakalaşır, sonra da çok defa Çoban Mehmet ile Büyük Mustafa'yı kumlar üzerinde güreştirir, kendilerini merakla seyredirdi. Atatürk oradan köşke gelirken, yaverine gerekli emri vermeyi hiç bir zaman unutmazdı. On beş dakika sonra pehlivanlar yıkanmış ve giyinmiş olarak Köşkte bulunurlardı.⁶¹

Köşkte Çoban Mehmet'e takılan, onun zeki cevapları karşısında pek keyiflenen Atatürk kendileriyle sohbette bulunur, onlara yemek yedirir ve köşkten ayrılırırken de yaveri vasıtasıyla ceplerine birer zarf koydurtmayı ihmal etmezdi. Zarfın içinden, o zamanlar için pek büyük bir maddî değer ifade eden en az elli lira çıkardı.

Çoban Mehmet'in Atatürk hakkındaki şu sözleri ilginçtir:

“—Atatürk güreşten çok iyi anlardı. Buna, bizlere huzurunda yaptırdığı güreşlerden çok şahit olmuşumdur. Biz güreşirken, yaptığımız hataları veya iyi hareketleri anında sezer, bize ihtarda bulunur veya takdirlerini bildiren sözler söylerdi. O'nun iltifatlarına nail olmak, bizler için sevinç ve gururların en büyüğü olurdu...”⁶²

Balkan şampiyonlarımızdan 66 kg.da Yusuf Aslan, Atatürk'le ilgili hatıralarında şöyle demektedir:

“Bir gün; Yaver Cevat Abbas Bey, Atatürk'ün bizleri yine Florya'da beklediğini söylemişti. On beş kadar pehlivan Florya Plajı'nda toplanmış-

⁶¹ “Çankaya'da Huzur Güreşleri”, *Yıllarboyu Tarih Dergisi*, no.6, Haziran 1980, s.17.

⁶² Atabeyoğlu, *a.g.e.*, s.20.

tık. Aramızda; Çoban Mehmet, Samsunlu Ahmet, Mülayim Hancıoğlu ve Urfalı Salih gibi uzun boylu dev gibi güzel yapılı ünlü pehlivanlar da vardı. Biraz sonra deniz tarafından sandalla görülen Atatürk kıyıda indi ve neşeyle yanımıza geldi. Şakalar yaparak bizleri eşleştirdi. Elinde (esasinda silah olan) meşhur bastonu ile işaretler ederek, bizleri bir saat kadar güreştirerek seyretti. Sonra, kendisi de dinlenmek için deniz kenarında bağdaş kurdu, oturdu. Başına toplandığımızda bizleri bir güreş hocası gibi: "Biraz düzelmişsiniz, sen biraz kuvvetlen" gibi sözlerle ayrı ayrı eleştiriyor ve öğütler veriyordu. Bir yandan da yanındakilere Türk sporunun kalkınması için neler yapılması gerektiğini soruyordu. Hemen orada karar verilerek Haliç İdman Yurdu Kulübü'nün kurulması sağlanır. Daha sonra biz elini öperek oradan ayrılmıştık.⁶³

XII. ATATÜRK'ÜN İLK OLİMPİYAT ŞAMPİYONUMUZ YAŞAR ERKAN'A TELGRAFI

1936 yılında modern olimpiyat oyunlarının onbirincisi Almanlar tarafından Berlin'de düzenlenmişti. Olimpiyat oyunları grekoromen güreş karşılaşmaları Deutschland Halle Spor Salonu'nda dört günden beri devam etmekteydi. 9 Ağustos 1936'da 61kg.da ilk kez genç bir Türk pehlivanı Yaşar Erkan olimpiyat şampiyonu olmuş ve bayrağımızı ilk kez birincilik direğine çektiler İstiklal marşımızı dinletmişti.⁶⁴

Yaşar Erkan'ın bu başarı haberinin yarattığı neşeli gece; Atatürk'ü çok sevindirmişti. Atatürk Dolmabahçe Sarayında iken, Berlin'e gönderdiği telgrafla olimpiyat şampiyonu güreşçimizi kutlamıştı.⁶⁵

Atatürk'ün Yaşar Erkan'a gönderdiği telgraf şöyledir:

"Kendin küçüksün ama, memleket için çok büyük iş yaptın. Artık ismin Türk spor tarihine geçti. Çok yaşa Yaşar." K. Atatürk.

1936 Berlin Olimpiyatları'nda, serbest stilde de Mersinli Ahmet Kireççi 79 kg.'da 3. olarak bronz madalya almıştır. Yaşar Erkan'ın şampiyonluğu ise şöyle olmuştur: Yaşar Erkan 61kg. (tüy sıklet) da ikisi tuş ve biri sayı ile üç maçta galip gelerek finale kalır. Yaşar finale gelene kadar sadece bir tek puan kaybetmiştir. İsveç'li Karlsson üç ve Finlandiya'lı Re-

⁶³ Atlı, a.g.e., s.90.

⁶⁴ Cumhuriyet Gazetesi, 11.8.1936.

⁶⁵ Kocatürk, 1983, a.g.e., s.591.

inci dört puan kaybetmişlerdir. Yaşar Finlandiya'lı Reinci'ye 5 dk.da tuşla yenilir ve üç fena puan alır. Bu durumda daha önceki turlarda yenilen İsveçli Karlsson ve Finlandiya'lı Reinci adlı güreşçilerin yapacakları maç, Yaşar'ın şampiyonluğunu belirleyecekti. İsveç'li ve Finlandiya'lı güreşçiler birbirlerini tuşlayamadılar. Müsabakayı Finlandiya'lı güreşçi Reinci sayı ile kazanınca, Yaşar Erkan olimpiyat şampiyonu oldu.⁶⁶

61 kg. klasmanı ise şöyle sonuçlandı: 1. Yaşar Erkan Türkiye, 2. Aerne Reinci Finlandiya, 3. Einar Karlsson İsveç, 4. Sebastian Herring Almanya, 5. Krışjanis Kundsınsh Kanada, 6. Valentino Slazak Polonya, 7. Gyula Móri Macaristan.

XIII. ATATÜRK, CELÂL'E ATİK SOYADINI VERDİ

Celâl Atik, Avrupa, Dünya ve Olimpiyat şampiyonlukları kazanmış millî güreşçilerimizdendir. 1916 yılında Yozgat'ın Boğazlıyan ilçesinin "Gürden" köyünde doğdu. Celâl ilk güreşlerini 16 yaşlarında iken köyünde yapmaya başlar ve kendisinden büyükleri yenmeğe başlayınca, çevre köylerde düğün güreşlerinde ayaktan başa kadar her boyda güreşir. Yöresinin sevilen sayılan pehlivanı askerlik görevini ifa etmek için Ankara'ya Altındağ'da bir askerlik birliğine gider.⁶⁷ O zamana kadar soyadları Doğan'dır.

9 Mart 1938 tarihinde Ankara Halkevi Salonu'nda Ankara kulüplerinin iştirak ettiği grekoromen müsabakaları yapılır.⁶⁸ Atatürk bu güreşleri seyretmek üzere Halkevine gelir.⁶⁹ Celâl Atik bu güreşlerde; Muhafızgücünden Ömer'i 7dk. 8sn.de, Harbiye Kulübü'nden Hulusi'yi 13dk. tuşla yener. Bu güreşleri takip eden Atatürk'ün gözü devamlı Celâl'in üzerindeydi. Müsabakalar gece yarısı bittikten sonra, 72kg.da millî güreşçilerimizden Demir-Çankaya Kulübü'nden Hüseyin Erçetin ile Güneş Kulübü'nden Celâl 10 dk.lık serbest güreş gösterisi yaparlar. Güreş bittikten sonra iki genç ve çevik sporcu dakikalarca alkışlanır.⁷⁰ Atatürk bu güreş gösterisini çok beğenir ve Celâl'i makamına çağırır.⁷¹ "—Senin adın

⁶⁶ *Türk Spor Kurumu Dergisi*, no.8, 17.8.1936, s.5.

⁶⁷ Gümüş, 1979, a.g.e., s.251.

⁶⁸ *Ulus Gazetesi*, 10.3.1938.

⁶⁹ Kocatürk, 1983, a.g.e., s.616.

⁷⁰ *Türkspor Dergisi*, no.88, 14.3.1938, s.4.

⁷¹ Kahraman, a.g.e., s.62-63.

nedir? Seni tebrik ederim. Bu çevikliğinden dolayı soyadını (Atik) olarak veriyorum” der. O günden itibaren Celâl’in soyadı nüfusa Atik olarak geçer.⁷²

XIV. ATATÜRK BİR İŞÇİ İLE GÜREŞTİ

Cevat Abbas Güner, “Yakınlarından Hatıralar” isimli kitabında, Atatürk ile olan hatıralarından birini şöyle anlatmaktadır:

“— 1936 yılı İlkbahar Mayıs’ının bir sabahı, Orman Çiftliği’nin genç ormanı arasında dolaşan Atatürk’ün refakatinde idim.

Bir ağaç dibinin toprağını kabartan ve o civarda yalnız çalışan bir işçinin önünde Atatürk durdu. İşçiye o kadar yakındı ki, çapasının kalkıp inmesinden fırlayan toprakların küçük parçaları Atatürk’ün, zarif, düzgün ayakkabılarını okşuyordu. Önünde duran, karşısında dikilen bu vakitsiz ziyaretçiye, işçi bakmadı bile. Bu vaziyette epeyce sessiz durduk ve seyrettik. İşçi ne kendine, ne de çapasına bir an dinlenmek fırsatı vermiyordu. Atatürk’ün:

“— Nerelisin çocuğum?” suali işçi’yi doğrulttu; çapasını yere dayattı.

“— Kastamonu’luyum beyim ...”

“— Kastamonu’nun içinden misin?..”

“— Hayır köylüğüdenim.”

“— Askerlik yaptın mı?”

“— Yapmaz olur muyum?”

“— Harp gördün mü?”

“— Sakarya Muharebesinde bulundum. İzmir alındıktan bir kaç ay sonra tezkere aldım.”

Pehlivan yapılı Sakarya gazisinin cevabından sonra haz ve zevk duyduğu fakat kendisini tanıtmak istemediği için olacak, Atatürk’ün işçiye son sorusu:

“—Sen güreşir misin?”

⁷² Gümüş, *a.g.e.*, s.251.

Oldu. Bu suale kadar ciddi bir çehre ile gözünü kırpmadan cevapları veren işçi gülümseyerek mütevazı bir tavır aldı ve:

“— Güreşmez miyim?”

Dedi. Ne yalan söyleyeyim, toprağı çapalarken, yeri sarsan darbelerine şahit olduğum, otuzbeş yaşlarında gürbüz yaradılışlı, pişkin vücutlu, yay gibi atik ve tetik bakışlı, çelik bilekli Kastamonu’lu ile güreşmemi Atatürk’ün teklif edeceğinden heyecana düşmüştüm.⁷³

Bereket versin başını bana gülerek çeviren Atatürk, gözlerini kırptı ve işçiye dönerek:

“— Benimle de güreşir misin?”

Dedi. Ben işçiye büyük muhabbetini anlatabilmek imkânını ararken, Atatürk:

“— Bırak çapanı ileri gel” emrinde bulundu.

Bu emre tereddütsüz uyan Kastamonulu çapasını bıraktı. İlerledi ve el ense çekmeye hazırlandı. Ben seri bir hareketle işçinin arkasına geçerken, Atatürk ile Kastamonulu güreşe tutuşmuşlardı.

Atatürk’ü, bütün ciddiyeti ve var kuvvetiyle saran ve sarsan Kastamonulu’dan kurtarmak için, Atatürk’e göstermeden ve hissettirmeden bir çelme attım, Kastamonulu yere yıkıldı.

Fakat hemen ayağa kalkan işçi, mağlubiyetini saymadı. Kısa bir münakaşa oldu. Müşkül vaziyeteydim. İşçinin bir ayağının dayandığı toprağın, kaymasından dolayı yıkıldığına, yoksa benim hiç bir müdahalem olmadığına dair teminat verdim.

Atatürk’le işçi tekrar güreşmek üzere birbirlerinden ayrılabildiler. Kastamonulu katiyyen Atatürk’ü tanımamıştı. İşçiden beş on adım uzaklaştıktan sonra, ufak bir mükafaat vermek için, Atatürk’ün müsaadesini istedim. Bu gibi vaziyetlerde cömert olan Atatürk’ün:

“— Bir lira ver!..”

Demesi hayretime mucip oldu. Teveccüh ve muhabbetine güvenerek:

“— Biraz sonra, Zatı Devletlerinizin kim olduğunu öğrenecektir. Tok gözlü ve alının teriyle kazanmaya alışmış olan bu yurttaş sizin lütfunuzu

⁷³ Cevat Abbas Gürer, “Bir Sabah Gezintisi”, *Yakınlarından Hatıralar*, Sel Yayınları, 1955, s.64.

hatıra olarak saklayacaktır. Bari işine yarayacak miktarda verirsek, sevin-dirmiş oluruz"; mütalaasında bulundum; Atatürk, gülerek, fakat çok mânalı kaşlarını çatarak:

"— Bir lira yüz kuruştur, az mı?... " Buyurdular.

"— Evet yüz kuruş işçinin bir günlük yevmiyesidir"; cevabında bulunarak sustum: Atatürk:

"— Öyle ise on yevmiye ver", Emrinde bulundular.

Döndüm, Kastamonu'luya yaklaştım. On lirayı kendisine uzatırken bu sefer işçi:

"— Bu parayı niçin bana veriyorsun?"

Sualinde bulundu. Koca Türk'ün sebepsiz para almayacağını hissettiğimden:

"— Mintanın biraz yırtıldı da yenisini alırsın." diyerek parayı kabul ettirebildim. Bu hareket tarzımdan merakı artan işçi:

"— Siz kimsiniz beyim?" dedi. Cevabım:

"— Ben tüccarım; fakat güreştiğin bey bu çiftliğin sahibidir."

Diyerek Atatürk'ü tanımayı işçinin zekâsına bıraktım ve Büyük Adam'a yetişmek üzere acele yanından ayrıldım.

Onbeş yirmi, dakika sonra, aynı yoldan dönüyorduk. Kastamonulu işçi bizi görür görmez koşarak yanımıza geldi, heyecanını saklayamıyordu. Hemen Atatürk'ün ellerine sarıldı ve öptü. Yüreğinin bütün samimiyetiyle:

"— Demin Atam'ı tanıyamadım. Beni affet. Hiç ben sizinle güreşebilir miyim?" dedi. Atatürk:

"— Zararı yok, şimdi burada ikimiz de biriz. Devlet ve millet işleri başında ben senin büyüğünüm, babanıım."

Buyurdular ve işçiyi okşadılar, işinin başına yolladılar."⁷⁴

⁷⁴ Gürer, "Bir Sabah Gezintisi" s.66-67.

XV. YEDİ DÜVELİN YERE GETİREMEDİĞİ SIRT

Atatürk, 1937'de 3.genel müfettiş Tahsin Uzer'in çağırması üzerine üçüncü ve son defa Ege vapuru ile Trabzon'a 10 Haziran günü gelir.⁷⁵ Atatürk Trabzon'a gelince kendi adıyla anılan köşküne gelir. Ancak köşkü bakımsız bulur, bu duruma canı sıkılır. Üçüncü Umumî Müfettiş Tahsin Uzer'e ve Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'ya bu alâkasızlığın sebebini sorar. Aldığı cevap kendisini memnun etmemiş olmalı ki, mevzuu değiştirir. Tahsin Uzer'e:

“— Çok şişmanlamışsın... Halbuki sen eskiden güreş yapardın, değil mi?”

Tahsin Uzer, ihtiyarlıktan bahsetmesine rağmen, Atatürk kararını verir.

“— Yok, yok... Sen hâlâ dinçsin... Anlaşılan buraları teftiş etmeye gücün değil, vaktin imkân vermiyor. Meselâ; istersen, kapıdaki Mehmet'le hâlâ tutuşabilirsin. Değil mi?”

Ve, cevap beklemeden, nöbet bekliyen sıırım gibi delikanlının gelmesini ister:

“— Mehmet... Sen güreş bilir misin?”

Asker, şaşırır fakat cevap vermemezlik de edemez:

“— Güreşe meraklıyım, efendim.”

Atatürk, Tahsin Uzer'i göstererek.

“— Bu eski pehlivandır, bununla tutuşabilir misin?”

Asker, Uzer'i gözüne kestirmiş olacak ki, hazır ol vaziyetinde gelir.

“— Emredersiniz komutanım.”

Tahsin Uzer, başına geleceğini anlar ve kalkarak askerle güreşe tutuşur. Mehmet, Genel Müfettişi yakaladığı gibi bir yerini sakatlamayacak şekilde yere vurur. Bu sefer Atatürk, Şükrü Kaya'ya işaret ederek:

“— Genel Müfettişin âkıbetini düzeltmek, vekil olarak sana düşer...”

Yapılan güreşte Mehmet, Dahiliye Vekilini de yener... Pek sevdiği iki arkadaşının âkıbeti, Atatürk'e dokunur ve bu sefer kendisi davranır:

“— Gel Mehmet bir de benimle tutuş...”

⁷⁵ Kocatürk, 1983, a.g.e., s.603.

Mehmet, irkilerek Atatürk'e uzun uzun bakar:

"— Senin yedi düvel (devlet) sırtını yere getiremedi, bir fakir Mehmet mi bu işi yapacak?" der.⁷⁶

XVI .ATATÜRK'ÜN YÖNETİCİLERE DÜSTURU

Dünya şampiyonumuz Nurettin Zafer, Atatürk'ün güreşleri seyretmesi ve güreşçilerin az bulunan yevmiyelerinin artırılması hususundaki verdiği direktiflerini şöyle anlatmaktadır:

— Yıl 1937. Bugünkü Makina Kimya Endüstrisi'nin o zamanki adı Ankara Askeri Fabrikaları idi. Ankara'da Türk Ocağı binasında çalışan ve Atatürk'ün yakın arkadaşlarından Bolu Milletvekili Cevat Abbas Gürer'in başkanlığında yaptığı Güneş Kulübü vardı. Askeri Fabrikalar Genel Müdürü Fikret Bey Atatürk'ün güreşe olan sevgisini yakinen bilenlerden birisi olarak Askeri Fabrikalar da bir güreş şubesi açmaya karar vermiş; bizler de bu kulübün ilk güreşçileri olarak 50 kuruş yevmiye ile istihdam edilmiştik.

Askeri Fabrikaların bir güreş kolu kurması, diğer devlet kuruluşlarına da bir önderlik ve ilham olmuş ki, Ankara Demirspor Kulübü de aynı yıl bir güreş takımı kurdu. Askeri Fabrikalar ve Demirspor Kulüpleri bir pazar günü karşılaşma yapmaya karar verdiler. Biz hazırlığımızı yaparken yöneticilerden bir tanesi gelerek:

"— Çocuklar, müsabakayı seyretmeye Atatürk geliyor" dedi. Yöneticilerde bir heyecan ki görülmeye değer. Biz onlardan daha fazla heyecanlıyız. Düşünebiliyor musunuz. Devlet Başkanı güreşleri seyretmeye geliyor. Üstelik bu Devlet Başkanı Atatürk.

Biz Atatürk'ün huzurlarında güreştik. Maçtan sonra sıra halinde Atatürk'ün karşısında dizildik. Atatürk yerinden kalkarak yanımıza geldi.

"— Aferin çocuklar. Mertçe ve yiğitçe güreştiniz, şimdi söyleyiniz bana, ne kadar ücret alıyorsunuz?"

Cevap verdik:

"— 50 kuruş yevmiye alıyoruz Paşam."

⁷⁶ Ahmet Niyazi Banoğlu, *Nükte ve Fıkralarıyla Atatürk*, 4.Baskı, cilt 4, İstanbul 1967, s.190-191.

Atatürk yanında duran fabrika müdürü Fikret Bey'e dönerek:

"— Fikret bey, bir güreşçinin aile efradı da var. 50 kuruş ücretle çalışması olmaz. Güreşçi iyi beslenecek, evinde evli ise aile efradı da en az onun yediğini yiyecek ve içecek. Bir ustabaşına ne kadar yevmiye veriyorsunuz?"

Fikret Bey:

"— Çalışan kısımlara göre değişiyor. Ortalama 175-200 kuruş arasında ödüyoruz."

Atatürk:

"— Bugünden itibaren, Ankara'daki kulüplerde yer alan güreşçilere 200 kuruş yevmiye ödenecek"

Atatürk güreşçilere dönerek:

"—Yevmiyeleriniz arttı. Sizlerde bunu minderlerde hak edeceksiniz. Güreşçi mindere çıktığı zaman, arkasında mağdur ve perişan bir aile değil, sadece muvaffakiyeti düşünmelidir. Beyler bu güreşçilere olduğu kadar yöneticilere de düstur olmalıdır."

Güreşçiler hep beraber:

"—Sağol Paşam ..." diye haykırdılar.⁷⁷

XVII. ATATÜRK ANKARA'DA YAPILAN GÜREŞLERDE

Güneş Kulübü tarafından 9 Mart 1938 Perşembe gecesi saat 21'de Ankara Halkevi'nde güreş teşvik müsabakaları tertip edilmişti. Bu güreşlere Ankaragücü, Demir-Çankaya, Çankaya, Harbiye İdman Yurdu ve Muhafız Gücü kulüplerine mensup 35 güreşçi iştirak etmiştir. Cumhurbaşkanı Atatürk de anî olarak saat 22'ye doğru yüksek huzurlarıyla güreşleri seyretmek üzere Halkevi'ne gelir.⁷⁸ Beraberinde Başbakan Celâl Bayar, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Aras, Adalet Bakanı Şükrü Saraçoğlu ve manevî kızı havacı Sabiha Gökçen de bulunmaktaydı. Atatürk ve beraberindekiler salona gince, salonu dolduran

⁷⁷ Nurettin Zafer, "Atatürk'ün Yöneticilere Düsturu", *Güreş Dergisi*, no:7, Nisan 1989, s.9-10.

⁷⁸ Kocatürk, 1983, a.g.e., s.603.

yüzlerce seyirci tarafından coşkun bir tezahüratle alkışlanarak karşılanır ve bu sevgi gösterileri dakikalarca sürüp gider.⁷⁹

Bu arada bütün güreşçiler sahneye toplanırlar. Açış konuşması için kürsüye çıkan, Güneş Kulübü kurucularından ve başkanı olan Atatürk'ün yakın arkadaşlarından Bolu Milletvekili B. Cevat Abbas Gürer konuşmasına şöyle başlar:

"— Türk varlık ve benliğini yaratan sevgili güneşimiz Atatürk'ü, Ankara sportmenleri adına en derin tâzimlerle selâmlar ve huzurlarıyla sportmenlerimize şeref veren sayın vatandaşlarıma da saygılarımı sunarım.

Aziz Vatandaşlarım,

Biraz sonra bedenî kuvvet denemelerini göreceğiniz pehlivanlar, benzersiz Büyük Önder'imiz ve onun kudretli hükûmeti tarafından güreşe verilen ehemmiyetin ve gösterdikleri yüksek ilginin tecelliyatı olarak Ankara Spor Kulüplerinin iştirak ettikleri güreş müsabakalarının tatbikatını yapacaklardır...

Güreşçiler bu medenî mücadele sporuna başlarken, genç güreşçilerin bilmesi lâzım gelen zengin ve her zaman için iftihara değer tarihinden kısaca bahsedeceğim:

Güreş, kanında en asil cevher taşıyan Türk camiasının göremediğimiz ve düşünemediğimiz kadar evvel başlamıştır.

Diyebilirim ki, Türk varlığı ile beraber doğmuş olan güreş, bütün sporların en kıdemlisidir ve bütün bedenî hareketlerin en mühimi bulunan bu Türk sporu kadar eskidir ve yalnız onun malıdır.

Bugün büyük tarihimiz bize gösteriyor ki binlerce yıl evvel Türkün, Türklüğün ananevi, ruhî, iktisadi bünyesinde güreş yalnız bir kuvvet denemesi ve gösterisi değil, çok zamanlar Türkün en büyük ayinlerinden biri olmuştur.

Hakikaten en yakın devirlerde bile, Doğu Hun İmparatorluğu'nu kuran Türklerdi; bilâhare bundan doğan Gök Türk İmparatorluğu'nu kuran Türklerin günlerce süren ve başbuğlarının güreşe doğru çevrilen otağlarının önünde yapılan yıllık bayramlarında, güreş birinci derecede kutsal ayin olarak yer tutmuştur.

⁷⁹ *Ulus Gazetesi*, 10.3.1938.

Sevgili sportmen, bunun içindir ki var gücünle muhafazasına hazırlandığın aziz ve güzel vatanın her bucağında ve her ocağında köklü bir âdet ve edrin bir anane halinde güreş yaşamış ve yaşamaktadır.

Bizler, bugünkü alnı açık ve başları yukarıda hür ve müstakil Atatürk nesli bu ecdaddan mevrus, tabir ve ananevi sporumuzu Türkün yaradılışının bir mevhıbesi, Türkün asil cevherinin ruhi ihtiyacı, Türkün maneviyatının en büyük zevki olarak tanımaktayız.

Türk genci! Temiz kanında ve yüksek cevherinde kökleşmiş bulunan bu kuvvetin herşeyden evvel en büyük âşığı yine sen olacaksın. Başbuğın ve büyüklerin senden yalnız bunu istiyor. Unutma ki, yeryüzünde en yenilmez kuvvet ifade için "Türk Gibi Kuvvetli" derler. Cedlerinin armağanını bugün sen güçlü göğsünde emniyetle her zaman taşıyabilirsin..."

Atatürk, Halkevi Salonu'nda yapılan birinci günkü güreşleri gece yarısına kadar ilgiyle seyretmiş ve salondan çıkarken de güreşseverlerin sevgi gösterileri arasında uğurlanmıştı...⁸⁰ Bu güreşler, ikinci gün akşam 19'da başladı ve yine gece yarısına kadar devam etti. Müsabakalar Pazar akşamı yapılan final müsabakalarıyla bitti. Müsabakalar neticesinde dereceye giren güreşçilere madalyaları ve takımlara kupaları verilir. Takım klasmanında 1. 17 puanla Ankaragücü, 2. 8 puanla Demir-Çankaya, 3. 7 puanla Harbiye İdman Yurdu, 4. 6 puanla Güneş Kulübü, 5. 4 puanla Muhafız Gücü Kulübü olmuştur.

Muhafız Gücü ve Beşiktaş Kulüplerinin müsabakalarından sonra, Ankara güreş takımının seçimi için, Halkevindeki müsabakalara iştirak eden kulüplerin yetkilileri toplantı yaparlar. Toplantının başkanlığını Bolu milletvekili Cevat Abbas Gürer yapar. Toplantı sonucunda alınan kararda:

Atatürk'ün güreş müsabakalarını huzurlarıyla şereflendirdikleri 9 Mart günü her sene kutlanacak ve o güne Güreş Bayramı adı verilecektir. Bu alınan karar Atatürk'ün vefatından sonra gerçekleşmemiştir.

XIII. ATATÜRK ORTA HAKEM

Atatürk, millî güreşçilerimizden ve 1934, 1937 yıllarında 72 kg. da Balkan Şampiyonu olan Ankara'lı Hüseyin Erçetin'i Çankaya Köşkü'nde, muhafız erlerinden Malkaralı İsmail Pehlivan'la güreştiriyor. Bu güreş

⁸⁰ "Büyük Önder Güreş Müsabakalarını Takip Ettiler", *Türk Spor Kurumu Dergisi*, no.88, 14.3.1938, s.3-4.

müسابakasının orta hakemliğini de kendisi yapıyor. Hüseyin Erçetin bu hatırasını şöyle anlatıyor: ⁸¹

“Atatürk, güreşi çok severdi. Muhafız Alayı'na alınacak olan askerlerin mutlaka çok iyi pehlivan olmasını isterdi. Muhafız Alayı'na alınacak olan pehlivan askerler, seçmelere tabi tutulur, en iyileri alınır. Bu seçilen pehlivanlardan birisi de Köşk'ün kapısında görevli olan asker, Pehlivan İsmail'di. Kendisi iyi pehlivandı. O'na aynı zamanda Malkaralı İsmail Pehlivan'da denilirdi.

O zamanlar (1934) güreş millî takımımızın bütün pehlivanları hemen hemen İstanbul bölgesinden oluşmaktaydı. Ben ise Ankara bölgesini temsil ediyordum. Müsabakalara çıkarken dahi Ankara'lı Hüseyin diye anons edilirdim. Atatürk benim ismimi gerek yazılı basından ve gerekse güreşe merak saran diğer arkadaşlarından öğrenmiş. Zaten Atatürk, eğer bir güreşçinin iyi olduğunu duymuşsa O'nu mutlaka bulurdu.

1934'lü yıllardı. Atatürk, Yaveri Resuhi Bey'e emir vererek Köşk'ün kapıdaki görevli askeri Malkaralı İsmail Pehlivan'ı özel beslenme ve idmanlarla hazırlatmış.

Bir akşam, İsmet Paşa Mahallesi'ndeki evimde oturuyordum. Gece saat 21 sıralarıydı. Köşkten bir motorlu subay beni almaya geldi. O zamanlar motorların yanında oturacak sepeti vardı. Benim hiç bir şeyden haberim yoktu. Yolda giderken subaya beni kime götürüyorsunuz? Ne için götürüyorsunuz? diye sordum. Subay hiç bir şey bilmediğini ve sadece emir verildiğini söyledi. Köşke geldiğimizde beni Köşkün Salonu'na getirdiler. Salonun ortasında halının üzerine branda serildiğini görünce beni güreştireceklerini anladım. Atatürk masada arkadaşlarıyla konuşuyorlardı. Çok heyecanlandım. Yanıma Yaver Resuhi Bey gelerek:

“—Haydi gel, güreş yapacaksın” dedi.

Salona yakın bir odaya götürdüler. Malkaralı İsmail içeride soyunmuş ve güreş kıyafetlerini giymiş vaziyette bekliyordu. Bana da güreş kıyafetleri verdiler. Ben güreş kıyafetlerini giyerken, Malkaralı İsmail Pehlivan bana şunu söyledi:

“— Hüseyin ağabey, Atamızın huzurunda güreşeceğiz biraz idare et” dedi. Ben de

⁸¹ Millî güreşçilerimizden ve Balkan şampiyonlarımızdan Hüseyin Erçetin ile, “Atatürk'ün Güreş Sevgisi” konusunda yapılan görüşme. 30.11.1989.

“— Hayır. Öyle şey olmaz. Sıkı tut. Ben güreşi sıkı tutacağım” dedim.

Biz salona geldik. Atatürk yerinden kalkarak yanımıza geldi. Güreşin orta hakemliğini kendisi yapacaklardı. Yan hakemliğine ise; Rana Tarhan ve Şükrü Saraçoğlu’nu görevlendirdi. Atatürk, Malkaralı İsmail ile bana:

“— Pehlivanlar serbest güreşeceksiniz” dedi. Sonra güreşimizi başlattı.

Güreş çok sıkı bir şekilde başladı. Ancak 6 dk. sonra Malkaralı’yı aşağı’ya alabildim. Atatürk hemen bize “Ayağa kalkın” dedi. Güreşi yeniden ayakta başlattı. Bu sefer 8 dk. kadar sonra Malkaralı İsmail’i tuşladım. Atatürk ben yenince üzerindeki çeketini çıkardı. Üzerinde beyaz ipek bir gömlek vardı. Düğmelerini bile çözmeden iki elinle düğmelerini koparacak şekilde gömleğini çıkarıp attı. Hiç bir şey söylemeden beni kollarımdan tutarak yakaladı. Çok kuvvetli pençeleri vardı. Hiç bir şey yapmıyordum. Şaşırmışım. Atatürk bana:

“—Hadi benimle de güreşeceksin” dedi. Ben de şunu söyledim.

“—Paşam ben sizin evladınızım, sizi dünya yıkamamış ben nasıl yıkayım” deyince, beni kollarından bıraktı ve hiç bir şey söylemeden masasına doğru gitti. Beni köşkten yolcu ederlerken, Yaver’i ile bir zarf gönderdi. Evime kadar yine motorlu bir subay getirdi. Evde zarfı açtığım zaman içinde tam 300 TL. vardı. O zamanlar çok büyük bir paraydı. O gece sabaha kadar uyumadım. Bu güreşten sonra, Güreş millî takım kaptanlarımızdan Tayyar Yalaz’a Atatürk “Hakikaten denildiği kadar varmış. İyi bir pehlivan” demişler.

SONUÇ

Atatürk, güreş sporunu ve güreşçileri sevdiği gibi aynı zamanda onları korumuştur. Muhafız Alayı'na alınacak askerlerin mutlaka çok iyi pehlivan olmasını isterdi. Muhafız Alayı'na alınan pehlivan askerlerin idman yapabilmeleri için, bir güreş salonu ve minderi tesis ettirmiştir. Bu davranışıyla Selçuklu ve Osmanlı zamanında var olan fakat sonraları ilgisizlikten varlığını sürdüremeyen Pehlivan Tekkeleri'ni, Muhafız Alayı'nda minyatürleşmiş şekilde yaşatmıştır. Atatürk, güreşlerin seyrine giderek ve güreşçileri makamında kabul ederek güreş sevgisini her zaman devam ettirmiştir.

Cumhuriyetten sonra, zamanın idarecileri ithal malı bir zihniyetle millî bünyemize uymayan grekoromen stil güreşin üzerinde duruyorlardı. Esas kaynağımız olan Karakucak güreşe inilemez ve İstanbul'da mahdut bir grubun heves mevzu olmaktan ibaret kalır. Atatürk 9 Mart 1938'de Halkevinde yapılan güreşleri baştan sona kadar seyretmiş ve idarecilere şu direktifte bulunmuştur. "Güreşleri seyrettim. Bu grekoromen stil bizim millî bünyemizin stili değildir. Siz gençleri daha fazla serbest stil güreşte çalıştırınız. Neticeyi göreceksiniz." Bu direktifle ülkemizde serbest stile yönelme faaliyetleri başlar ve ilk Türkiye serbest güreş şampiyonası o sene içinde tertip edilir.

